

СТИМУЛЮВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ

У статті акцентовано увагу на тому, що формування акмеологічної культури майбутніх правознавців буде ефективним, якщо стимулювати мотивацію досягнення успіху. Виявлено, що прагнення до саморозвитку і самовдосконалення є рушійною силою процесу формування акмеологічної культури майбутніх юристів. Доведено, що активні методи навчання і виховання сприяють професійному саморозвитку студентів.

Ключові слова: мотивація, культура, акмеологія, ділова гра, майбутні правознавці, класичний університет.

Знання й уміння правового регулювання відносин між суб'єктами будь-якої професійної діяльності, знання про свої права і свободи, вміння їх захищати, навички участі в управлінні та взаємодії з органами влади необхідні кожній людині. Але, на жаль, у населення ще недостатньо сформована правова компетентність, і робота правознавця є затребуваною. Частіше за все населення звертається до успішного юриста, який грамотно може надати допомогу в оформленні документів, провести правову консультацію. Стати успішним юристом, побудувати кар'єру правознавця може та людина, яка зовнішньо і внутрішньо мотивована на досягнення успіху, постійне вдосконалення професійного потенціалу. Таким чином, виникає необхідність говорити про акмеологічну культуру правознавця як таку його властивість, що відбиває прагнення себе зберігати, змінювати і вдосконалювати правовому культуру впродовж життя.

Останнім часом з'явилися праці, присвячені дослідженню питань акмеологічної культури особистості, мотивації досягнення успіху майбутніми фахівцями в процесі підготовки, психолого-акмеологічного забезпечення управлінської діяльності державних службовців. Акмеологічна культура особистості розглядається невід'ємним складником професіоналізації персоналу [1; 2; 4].

У підготовці правознавців у ВНЗ України ще недостатньо реалізуються ідеї акмеології, педагогічної акмеології, з позиції яких змінюються уявлення про роль таких працівників у сучасному суспільстві, значущість їх самовдосконалення у правовій діяльності.

Мета статті – довести необхідність стимулювання мотивації досягнення успіху в процесі формування акмеологічної культури майбутніх правознавців.

На думку вчених [3], мотивацію досягнення слід розглядати як сукупність чинників, що впливають на силу прагнення людини досягати значних результатів, успіхів у професійній діяльності. Мотивація досягнення стимулює розвиток мисленневих процесів майбутнього правознавця, мобілізує його творчі сили, сприяє продуктивному пошуку і вирішенню пізнавальних завдань у процесі оволодіння основами професійної діяльності. Мотиви досягнення виявляються, перш за все, у прагненні майбутнього правознавця мати репутацію й авторитет серед населення, отримати визнання у професійному колі компетентних правни-

ків, набути престижу грамотно виконаними професійними обов'язками, гуманним ставлення до людини. Прагнення досягати успіху, високих результатів у діяльності свідчить про наявність у суб'єкта сильної мотивації досягнення: наполегливий у досягненні мети, не задовольняється здобутим результатом, щоб не зробив, намагається виконати це краще, ніж раніше, для нього головне в житті – це переживання радості успіху внаслідок досягнення високих результатів, ставить віддалені цілі, не задовольняється нескладним завданням і легкодосяжними цілями, захоплюється роботою, досягаючи нових цілей, відчуваючи радість успіху.

У дослідженнях останніх років визначаються три чинники мотивації досягнення успіху.

1. *Мотив досягнення* як загальна, відносно стійка риса особистості, яка виявляється у прагненні до успіху, бажанні досягти високих результатів і відчувати при цьому задоволення. Мотив досягнення формується протягом життя людини. Приклад дорослих, наполегливість, доведення розпочатої справи до кінця, власні успіхи сприяють формуванню високого рівня мотиву досягнення успіху. Цей мотив виявляється у прагненні до успіху. Люди з високим показником мотиву досягнення прагнуть досягти високих результатів, успіхів у професійній діяльності. Індивіди з низьким показником сили мотиву досягнення байдужі до успіхів, не бажають напружуватися і досягати високих результатів. Мотив досягнення є відносно стійкою рисою особистості. Однак він є й динамічним утворенням і починає актуалізуватися у взаємодії із ситуативними факторами, такими як цінність і ймовірність досягнення успіху в певній професійній діяльності. Мотив досягнення складається з двох протилежних мотиваційних тенденцій – прагнення до успіху й уникнення невдачі (Д. Аткинсон, Д. Макклелланд). Високий рівень мотивації досягнення означає, що в людини переважає прагнення до успіху; низький рівень мотивації свідчить, навпаки, про те, що домінує прагнення уникати невдачі.

2. *Очікування успіху* як ступінь суб'єктивної впевненості в тому, що діяльність матиме успіх. Від того, наскільки людина впевнена в успіхові, залежить мотивація її діяльності. Чим більше людина сподівається на успіх, тим більше зусиль вона схильна докладати, тим сильнішою буде її мотивація досягнення. Серед факторів, що впливають на очікування успіху, важливе місце посідають такі: уявлення про здібності (суб'єктивна оцінка своїх здібностей), яке формується на основі успіхів і невдач у минулому; суб'єктивна складність завдання (оцінювання сприятливості ситуації). Очікування високого (позитивного) результату сприяє формуванню в людини "почуття ефективності", яке спонукає її краще працювати. Віра у свої здібності, у власну спроможність подолати труднощі стимулює до наполегливої роботи. А коли людина невпевнена у своїх силах, коли не сподівається на успіх, то це її знемотивує, відбиває бажання працювати. Віра у власний успіх залежить від успішності в попередніх спробах діяльності, від відповідного налаштування на успіх. Якщо людина часто досягала успіху в минулому, це позитивно впливатиме на формування надії на успіх. Поразки, невдачі негативно впливають на успіх, впевненість, надію.

3. *Суб'єктивна цінність і привабливість успіху* в професійній діяльності як стимулювальний фактор досягнення успіху. Важливим є поєднання зусиль, здібностей, результатів, винагороди, задоволення, сприймання іншої людини,

оскільки така єдність забезпечує розуміння значущості виконуваної діяльності та ролі успіху в житті людини.

Розглядаючи мотивацію досягнення, слід згадати про формування синдрому досягнення (переважання в людини прагнення до успіху над прагненням уникати неуспіху), самоаналіз, міжособистісну підтримку.

Надзвичайно важливим є питання про мотиви прагнення до акме, а саме: *прагнення професійного зростання*, тобто досягнення максимальної професійної майстерності у відповідному виді діяльності; *прагнення соціального зростання* – досягнення максимального соціального статусу у відповідному соціальному середовищі за допомогою розвитку максимальної системи соціальних зв'язків. Перший мотив пов'язаний із досягненням максимуму в самовираженні, а другий – з досягненням максимуму в самоствердженні.

У формуванні акмеологічної культури особистості потрібне сполучення обох мотивів, але тут виникає серйозна проблема. Справа в тому, що професійне і соціальне зростання можуть суперечити одне одному і за цих обставин можуть виникати гострі конфліктні ситуації. Професійне зростання вимагає не лише фізичної (відсутність непрофесійних доручень), а й духовної волі (відсутність відволікаючих від професійної діяльності непрофесійних завдань, що заважають повному зосередженню на професійних проблемах). Для успішного руху до акме потрібне не просте професійне зростання, а таке, що сполучається із виробленням власної позиції та відчуттям новизни.

У роботі правознавців мотиви досягнення успіху переплітаються з найвищою *цінністю* “професіоналізм”, суть якої полягає у професійній адаптації, засвоєнні норм, менталітетів, прийомів, технологій, використанні передового юридичного досвіду, оволодінні прийомами індивідуального підходу в роботі з населенням, формуванні індивідуального стилю роботи з клієнтами.

Суттєвою ознакою спрямованості акмеологічної культури майбутнього правознавця є *прагнення до саморозвитку*. Саморозвиток виражає в активній формі особливості внутрішнього світу людини, зокрема її ставлення до себе і до навколишнього світу. Внутрішній світ, як суб'єктна реальність, перебуває в процесі постійного становлення і розвитку, об'єктивно проходить стадії: пожвавлення, одухотворення, персоналізації, індивідуалізації, універсалізації. І на всьому проміжку часу відбувається становлення і розвиток ставлення, відносин між людьми. Змінюється позиція людини, її погляди, точка зору, статус у суспільстві. Головним є те, щоб новозміни були перспективними, сприяли найповнішій самореалізації людини.

З метою виявлення спрямованості майбутніх правознавців юридичного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна ми поставили їм запитання: “Що таке акмеологічна культура і чи потрібно її розвивати?”, “Чого не вистачає мені, щоб у майбутньому стати успішним юристом?” (опитано 112 осіб I і II курсів).

Акмеологічна культура – це:

– *загальна культура людини*, в основі якої лежить розвиток у всіх напрямках, а не тільки за фахом підготовки і процес набуття досвіду, “з дитинства нам пояснювали, що означає “добре” та “погано”, а потім ми класифікували наші вчинки”, віра в тих людей, які допомагали на всіх життєвих етапах, розвиток та вдосконалення власних особистісно-професійних якостей “без зупинки”, “одним словом можна сказати, що акмеологічна культура людини – це розвиток” (33%);

– *розвиток процесів самості* – внутрішнє “Я”, духовний світ людини, її емоції, ставлення до себе, самореалізація, “мені здається, що тут мова йде про самореалізацію, про досягнення найвищої точки у своєму житті, але людина має визначитися, що для неї є найвищою точкою самореалізації”, постійне самовдосконалення, “щоб досягнути високого рівня культури, потрібно все життя працювати над собою, докладати чимало зусиль для пізнання нового, корисного, постійне самовдосконалення є передумовою успіху”, пізнання власних потенційних сил, самовиховання, “можливо потрібно розвивати якості у собі: уміння триматися перед аудиторією, не нервувати, переборювати страх перед натовпом”, “самоактуалізована людина, що займається самовихованням, вдосконалює себе” (25%);

– *знання* не в одній галузі, а всебічні, “бути фахівцем лише в одній галузі знань на сьогодні мало, суспільство не стоїть на одному місці, кожного дня науковці різних країн відкривають все нові знання у певних сферах”, знання з культури, етики, логіки, історії, філософії, розширення інформації, “на мою думку, юрист має оволодівати професійними знаннями, виявляти повагу до людини, моральні якості, ця професія вимагає творчості, гуманітарного складу розуму, знання того, що вирішується доля людини” (15%);

– *уміння* студенти відзначили у власних роздумах: “юрист має не лише вивчати фахові дисципліни, а й навчитися подавати свої твердження у словесному виразі, вміння правильно письмово їх оформити. Якщо взяти роботу адвоката, то він має оперувати знаннями вербального впливу, особливо у суді. Варто зазначити, що робота юриста передбачає спілкування з людьми і вміння допомогти їм у зверненнях”; “юрист має бути вихованим та ерудованим, підтримувати розмову на будь-яку тему, вміння переконувати іншу людину” (12%);

– *досягнення професіоналізму в певній галузі, наслідування ідеалу*, “ідеальна людина – це та людина, яка змогла знайти баланс у своєму житті, баланс між душею і гармонією, я нестримно бажаю знайти баланс і свій час витрачаю на читання книг, вивчення біографії людей, яким вдалося досягти акме” (9%);

– *сукупність рис та якостей особистості* (впевненість у своїх силах, уміння брати на себе відповідальність за свої вчинки), які сприяють розвитку людини, становленню особистості, взаємодії з іншими людьми, виявленню етики поведінки виховання (6%).

Позитивно впливають на мотивацію досягнення успіху майбутніх правознавців бесіди, диспути, тренінги, години спілкування, засідання клубів, методики самопізнання, щоденники самовдосконалення, створення особистісно-професійних автопортретів, розробки програм життєтворчості, творчих проєктів, літературні світлиці, тематичні вечори, конкурси, читацькі конференції, складання портфоліо, відвідування театру, національні свята, танцювальні, театральні, пісенні гуртки.

Прикладом стимулювання майбутніх правознавців до формування професійного акме є ділова гра на тему: “Етикет і культура поведінки ділової людини”, у процесі якої обґрунтовувалося й перевірялося суттєве положення – справжня культура поведінки є органічною єдністю внутрішньої та зовнішньої культури людини, умінням знайти правильну лінію поведінки у нестандартних ситуаціях. Участь у цій грі сприяла тому, що майбутні правознавці вчилися дотримуватися правових норм і правил спілкування на основі моральності й законності.

Висновки. На основі сказаного вище відзначимо, що стимулювання досягнення акме в процесі фахової підготовки створює позитивний емоційний фон для максимального повного розкриття внутрішнього потенціалу майбутніх правознавців. У подальшому доцільно було б розробити прийоми і методи, що стимулюють формування акмеологічної культури правознавців.

Список використаної літератури

1. Гусак О.Г. Педагогічна технологія створення ситуацій успіху майбутнього вчителя у професійній підготовці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О.Г. Гусак. – Х., 2011. – 20 с.

2. Деркач А.А. Акмеологическая культура личности: содержание, закономерности, механизмы развития / А.А. Деркач, Е.В. Селезнева. – М. : Москов. психолого-социальный институт ; Воронеж : НПО МОДЭК, 2006. – 496 с. – (Серия “Библиотека психолога”).

3. Рудюк Н.Г. Мотивация достижения успеха в професійній діяльності / Н.Г. Рудюк // Акмеология – наука XXI століття: розвиток професіоналізму : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції / наук. ред.: В.І. Перевозчиков. – К. : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. – С. 110–113.

4. Сусллова Е.А. Акмеологическая культура государственных служащих: социокультурная интерпретация / Е.А. Сусллова, П.Н. Кудельникова // Акмеология в системе деятельности государственных служащих / под. ред. А.А. Деркача. – М., 1998. – С. 80–84.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2012.

Смульская А.В. Стимулирование мотивации достижения успеха как условие профессионального саморазвития будущих правоведа

В статье акцентируется внимание на том, что формирование акмеологической культуры будущих правоведа будет эффективным, если стимулировать мотивацию достижения успеха. Определяется, что стремление к саморазвитию и самосовершенствованию является движущей силой процесса формирования акмеологической культуры будущих юристов. Доказывается, что активные методы обучения и воспитания способствуют профессиональному саморазвитию студентов.

Ключевые слова: *мотивация, культура, акмеология, деловая игра, будущие правоведа, классический университет.*

Smulsk A. Stimulation for motivation to achieve success as a condition of professional self-developmant of jurists-to-be

The article discusses that acmeological culture of jurists-to-be develops effectively if they are motivated to achieve success. The author shares her conclusions about ambition for self-development and self-improvement propelling the development of acmeological culture of jurists-to-be and proves that active studying-and-teaching techniques do contribute to students' professional self-development.

Key words: *motivation, culture, acmeology, business game, jurists-to-be, classical university.*